



Отримано: 02 грудня 2025 р.

Прорецензовано: 9 грудня 2025 р.

Прийнято до друку: 10 грудня 2025 р.

email: v.volkova@donnu.edu.ua

ORCID-ідентифікатор: <https://orcid.org/0000-0003-1539-6194>

email: prokopchuk.d@donnu.edu.ua

DOI: [http://doi.org/10.25264/2311-5149-2025-39\(67\)-178-184](http://doi.org/10.25264/2311-5149-2025-39(67)-178-184)

Волкова В. В., Прокопчук Д. О. Фінансове забезпечення органів місцевого самоврядування в Україні в умовах економічної невизначеності. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»* : серія «Економіка» : науковий журнал. Острог : Вид-во НаУОА, грудень 2025. № 39(67). С. 178–184.

УДК: 336.1:352

JEL-класифікація: H7; H72; H74; H76

Волкова Валерія Валеріївна,
кандидатка економічних наук, доцентка,
доцентка кафедри фінансів і банківської справи
Донецького національного університету імені Василя Стуса
Прокопчук Данило Олександрович,
Донецький національний університет імені Василя Стуса

ФІНАНСОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ В УКРАЇНІ В УМОВАХ ЕКОНОМІЧНОЇ НЕВИЗНАЧЕНОСТІ

У статті досліджено сучасні підходи до формування фінансової бази органів місцевого самоврядування в умовах економічної невизначеності. Розглянуто інструменти нарощування власних фінансових ресурсів територіальних громад, зокрема податкові та неподаткові надходження, механізми місцевих запозичень, державно-приватного партнерства та грантового фінансування. Охарактеризовано основні проблеми, а також виділено перспективи розвитку територіальних громад в Україні в умовах економічної невизначеності.

Ключові слова: міське самоврядування, фінансове забезпечення, місцеві бюджети, фінансова автономія, децентралізація, економічна невизначеність.

Valeriia Volkova,
PhD in Economics, Associate Professor, Department of Finance and Banking,
Vasyl Stus Donetsk National University
Danylo Prokopchuk,
Student, Vasyl Stus Donetsk National University

FINANCIAL PROVISION OF LOCAL GOVERNMENT BODIES IN UKRAINE IN CONDITIONS OF ECONOMIC UNCERTAINTY

This article analyzes contemporary approaches to establishing the financial base of local self-government bodies in Ukraine amidst heightened economic uncertainty. Financial provision is defined as the aggregate of resources at the disposal of local authorities required to execute legally mandated tasks and functions. The study explores various instruments aimed at bolstering the financial resources of territorial communities, including tax and non-tax revenues, local borrowing mechanisms, public-private partnerships, and grant-based financing.

However, the research identifies significant structural challenges: a profound imbalance in resource distribution, excessive dependence on intergovernmental transfers, institutional weaknesses, and inefficiencies in the administration of local taxes. To address these issues, the article highlights critical development prospects, such as expanding the tax base, leveraging the advantages of the ongoing decentralization reform, and implementing digitalization alongside medium-term strategic planning. Furthermore, the importance of advanced personnel training and the adoption of environmental and energy-efficient projects is emphasized as a driver for regional resilience.

The study concludes that the formation of a robust financial base is a fundamental factor in the successful realization of decentralization policy. In an era of economic uncertainty, the role of local governments shifts toward solving complex socio-economic problems that directly influence the quality of life of residents. By integrating innovative management tools and optimizing resource utilization, communities can achieve greater financial autonomy and ensure long-term stability.

Keywords: local self-government, financial provision, local budgets, financial autonomy, decentralization, economic uncertainty.

Постановка проблеми. Розвиток системи місцевого самоврядування є одним із ключових чинників забезпечення сталого соціально-економічного розвитку держави. Саме на місцевому рівні вирішуються питання, що безпосередньо впливають на добробут мешканців громади. В умовах економічної невизначеності, коли триває процес децентралізації влади та реформування міжбюджетних відносин, виникає гостра потреба переосмислити роль фінансової самостійності територіальних громад. Здатність органів

місцевого самоврядування ефективно формувати власну фінансову базу визначає не лише рівень забезпечення соціально значущих функцій, а й можливості для економічного розвитку регіонів, залучення інвестицій та реалізації стратегічних проєктів.

Фінансова децентралізація, започаткована в Україні з 2014 р., створила суттєві передумови для зміцнення матеріальної та фінансової бази органів місцевого самоврядування. Водночас цей процес виявив низку системних проблем. Нерівномірний розподіл ресурсів, висока залежність від державних трансфертів, обмежені можливості залучення альтернативних джерел фінансування та не завжди ефективне використання наявних ресурсів – усе це підкреслює необхідність пошуку нових механізмів формування стабільної, диверсифікованої та прогнозованої фінансової бази. Така база є не лише інструментом забезпечення бюджету громади, але й гарантією фінансової стійкості та здатності до стратегічного розвитку регіону.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Набуває значення інтеграція інноваційних методів управління фінансами, цифровізація процесів, активне використання державно-приватного партнерства та міжнародних фінансових ресурсів. Відхід від моделі пасивного адміністрування державних субсидій до моделі «підприємницького самоврядування» дозволяє громадам ставати активними господарями своїх ресурсів, здатними генерувати додаткові доходи, інвестувати у розвиток і підвищувати свою конкурентоспроможність. При цьому, враховуючи велику кількість дослідників, що вже присвятили свої роботи цій темі, важливо подальше удосконалення та розвиток наукового підходу до фінансового забезпечення органів місцевого самоврядування в умовах економічної невизначеності. Дослідження розвитку територіальних громад можна знайти у працях А. В. Нечипоренко, Ю. С. Юрах [1], Х. О. Патицької [2], Р. В. Ігнатенко [3], А. Ю. Мунько [4] та багатьох інших науковців, які внесли вагомий вклад у розвиток сучасних концепцій управління фінансовим забезпеченням територіальних громад.

Мета і завдання дослідження. Метою статті є визначення особливостей формування фінансового забезпечення органів місцевого самоврядування в умовах економічної невизначеності. Крім того, важливим є виділення головних проблем та перспектив формування ефективної фінансової бази органів місцевого самоврядування.

Виклад основного матеріалу. Фінансове забезпечення органів місцевого самоврядування являє собою комплекс ресурсів, які перебувають у розпорядженні органів місцевого самоврядування для виконання завдань і функцій, визначених законодавством. Ця база формується завдяки системі місцевих бюджетів, управлінню комунальним майном, а також доходам від господарської діяльності комунальних підприємств. Міжнародні стандарти, зокрема Європейська хартія місцевого самоврядування, закріплюють право органів місцевої влади на достатні власні ресурси, якими вони можуть вільно розпоряджатися для реалізації покладених на них повноважень. В Україні це право гарантується Конституцією України та деталізується у Бюджетному кодексі України, проте на практиці його реалізація стикається з певними труднощами. Основні проблеми пов'язані з недостатньою податковою та фінансовою автономією громад, обмеженістю ресурсів у менших населених пунктах та нерівномірністю структури доходів, що часто створює значну диспропорцію між розвиненими та менш забезпеченими територіями [5].

Крім того, фінансова самостійність місцевих органів влади не обмежується юридичним аспектом – вона є ключовою економічною передумовою розвитку територіальної громади. Вона забезпечує стабільність і прогнозованість фінансових потоків, які необхідні для стратегічного планування, реалізації довгострокових інвестиційних програм, раціонального використання ресурсів та підвищення якості надання публічних послуг. Саме наявність стабільної фінансової бази дозволяє громадам більш активно залучати приватні інвестиції, розвивати соціальну інфраструктуру, підтримувати місцеву економіку та забезпечувати життєдіяльність населення на високому рівні [6].

Сучасні методи формування фінансової бази місцевого самоврядування передбачають не лише акумулювання традиційних податкових і неподаткових надходжень, але й активне використання інноваційних інструментів, що дозволяють збільшити обсяг ресурсів та підвищити їх ефективність. Основу доходів громад традиційно становлять місцеві податки та збори, плата за землю, податок на майно, а також єдиний податок, що сплачують суб'єкти малого та середнього бізнесу. Частка загальнодержавних податків, яка спрямовується до місцевих бюджетів, надає громадам додаткову фінансову автономію, однак нерівномірність надходжень суттєво ускладнює забезпечення збалансованого розвитку всіх територій країни.

Серед інструментів мобілізації фінансових ресурсів особливе місце займають місцеві запозичення та муніципальні облігації, які дають можливість залучати додаткові кошти для фінансування інфраструктурних проєктів. Використання таких механізмів дозволяє реалізовувати масштабні інвестиційні програми, модернізувати житлово-комунальне господарство, розширювати соціальну інфраструктуру та



підвищувати якість надання послуг населенню громади. Досвід великих міст України показує, що муніципальні запозичення можуть стати ефективним джерелом фінансування розвитку, однак їх широке застосування вимагає чіткої законодавчої регламентації та розвитку фінансових ринків [6].

Важливу роль у зміцненні фінансової бази відіграють механізми державно-приватного партнерства, які дозволяють залучати приватні інвестиції у сферу транспорту, житлово-комунального господарства (далі – ЖКГ), охорони здоров'я та освіти. Спільна участь держави, громади та бізнесу у фінансуванні та реалізації проєктів дозволяє підвищити ефективність використання бюджетних коштів, зменшити навантаження на місцеві бюджети та забезпечити довгострокову експлуатацію об'єктів. Додаткове фінансування можуть надавати міжнародні гранти та програми розвитку, спрямовані на енергоефективність, цифровізацію та модернізацію соціальної інфраструктури.

Не менш важливим чинником є використання сучасних інформаційних технологій для управління фінансами. Відкриті платформи та цифрові системи забезпечують прозорість формування доходів і видатків, підвищують довіру громадян до місцевої влади та зменшують ризики корупційних проявів. Цифровізація фінансового менеджменту також створює умови для ефективного контролю за бюджетними коштами, планування витрат і оптимізації фінансових потоків [7].

Фінансова база органів місцевого самоврядування визначається як сукупність фінансових ресурсів та інструментів, доступних місцевим органам влади для виконання покладених на них повноважень, забезпечення публічних послуг та реалізації місцевої політики. До її структури належать власні доходи (місцеві податки й збори, плата за землю, податок на майно, єдиний податок), неподаткові надходження (доходи від комунального майна, плата за послуги, доходи підприємств комунальної форми власності), міжбюджетні трансферти (вирівнювальні субвенції, дотації, субсидії) та зовнішні джерела (муніципальні запозичення, грантові ресурси, інвестиції через державно-приватне партнерство) [5]. Надійна та диверсифікована фінансова база забезпечує бюджетну стійкість, дозволяє проводити середньо- та довгострокове планування, а також реалізовувати інфраструктурні проєкти, що підвищують якість життя населення та інвестиційну привабливість території [7].

В економічній літературі виділяють два взаємодоповнюючі підходи до оцінки фінансової автономії: інституційно-правовий та економіко-фінансовий. Перший зосереджується на формальних гарантіях права громад на власні ресурси, розподілі повноважень і юридичних механізмах управління фінансами; другий – на практичній спроможності громад генерувати доходи, структуру доходів, співвідношенні власних надходжень і трансфертів та здатності до залучення зовнішнього фінансування [8]. Комплексна оцінка автономії має включати як нормативний аналіз (наявність правових інструментів і процедур), так і показники фінансової спроможності (рівень власних доходів на душу населення, частка трансфертів, платоспроможність за борговими зобов'язаннями) [7].

Традиційна модель формування фінансової бази органів місцевого самоврядування базується на домінуванні трансфертів державного рівня з обмеженим набором власних місцевих податків та неподаткових надходжень; така модель забезпечує короткострокову стабільність, але формує залежність громад від централізованих надходжень і зменшує їхню ініціативність у розвитку [5; 8]. Сучасні підходи ж рекомендують поєднання традиційних джерел із механізмами інвестиційного фінансування: муніципальними запозиченнями (кредити, облігації), державно-приватним партнерством (далі – ДПП), концесіями, а також активним управлінням комунальними активами та залученням міжнародних грантів. За наявності правової визначеності та проєктної готовності такі інструменти значно підвищують потенціал громад у реалізації капітальних проєктів і модернізації інфраструктури [9].

Ефективне використання запозичень, ДПП і інших інструментів потребує чіткої законодавчої регламентації, встановлення стандартів підготовки проєктної документації та методик оцінки фінансової спроможності громад. В Україні базовим нормативним актом, що регулює порядок формування місцевих бюджетів та механізми міжбюджетних відносин, є Бюджетний кодекс України; додаткові положення щодо місцевих запозичень і ДПП потребують уніфікації й удосконалення для зниження інвестиційних ризиків і підвищення привабливості місцевих проєктів для приватних інвесторів і кредиторів [9].

Аналіз українських досліджень і практики впровадження реформ виявляє кілька системних обмежень: нерівномірний податковий потенціал територій, недостатня проєктна готовність громад, брак компетенцій у сфері підготовки інвестиційних проєктів, а також обмежений доступ малих громад до фінансових ринків. Для подолання цих бар'єрів необхідні комплексні заходи: удосконалення законодавчої бази, створення централізованих механізмів технічної підтримки проєктної підготовки, підвищення фінансової грамотності посадовців та розвиток механізмів вирівнювання ресурсів між громадами. Подальші емпіричні дослідження повинні зосереджуватися на розробці методик оцінки кредитоспроможності громад,



стандартах підготовки ДПП-договорів та інструментах регіонального вирівнювання для забезпечення рівного доступу до інвестиційних інструментів [10].

Основну роль у формуванні власних доходів громад відіграють місцеві податки і збори: плата за землю, податок на нерухоме майно, єдиний податок для суб'єктів малого та середнього бізнесу та інші локальні платежі. Для підвищення їхньої ефективності рекомендується запроваджувати ринкову оцінку майна, регулярно оновлювати земельні та майнові реєстри, автоматизувати процес адміністрування і спростувати електронні сервіси для платників, що зменшує трансакційні витрати і знижує ухилення від сплати [5].

Збільшення податкових надходжень можливе також через диференціацію ставок за економічною спеціалізацією території та запровадження стимулів для інвестицій у пріоритетні галузі (пільги для підприємств, що створюють робочі місця), проте такі заходи мають супроводжуватися аналізом фіскальних ефектів і прогнозуванням реакції бізнесу [9].

Неподаткові доходи включають комунальне майно і підприємницьку діяльність. Доходи від комунального майна (оренда, концесія, роялті, дивіденди від КП) становлять важливу частину доходної бази і мають значний потенціал для збільшення за рахунок системного управління активами. Практичні кроки включають інвентаризацію майна, ринкову оцінку, оптимізацію договорів оренди через конкурси та прозорі аукціони, а також розвиток ефективних моделей концесій і лізингу для довгострокового залучення приватних інвестицій. Для реалізації цих заходів важливе застосування цифрових реєстрів майна та стандартних процедур оцінки ризиків і доходності проєктів.

Вважаємо, що муніципальні облігації, кредити міжнародних фінансових інституцій і комерційні позики стануть дієвими інструментами для фінансування капітальних витрат. Вони дозволяють розподілити вартість інвестицій у часі і реалізувати великі інфраструктурні проєкти, які неможливі виключно за рахунок поточного бюджету. Проте ефективність цих механізмів залежить від кредитоспроможності громади, прозорості фінансової звітності, підготовленості проєктної документації та наявності механізмів забезпечення обслуговування боргу (резервні фонди, чіткі джерела погашення). Важливими елементами є також рейтингове оцінювання муніципалітетів і можливість отримання державних або міждержавних гарантій для зниження вартості запозичень [9].

Державно-приватне партнерство і концесії можуть використовуватись для залучення приватного капіталу і менеджменту в проєкти транспорту, ЖКГ, енергетики та соціальної інфраструктури. Ефективна модель включає чіткий правовий механізм, конкурсну процедуру, стандартизовані договори з КРІ та умовами розподілу ризиків, а також інструменти контролю якості на всіх етапах реалізації проєкту. Практика свідчить, що успішні проєкти ДПП супроводжуються ретельною підготовкою ТЕО, фінмоделі та механізмів моніторингу показників ефективності, що вимагає центрів підтримки проєктної підготовки на регіональному або національному рівні.

Міжнародні гранти та технічна допомога (ЄС, World Bank, ПРООН та ін.) сприяють впровадженню енергоефективних рішень, цифровізації, підвищенню якості послуг і проєктній підготовці. Гранти часто використовуються для співфінансування пілотних проєктів і підготовки інвестиційних документів, але їх обмеженість і проєктна спрямованість вимагають визначення чітких пріоритетів і подальшої стратегії переходу до сталого фінансування з місцевих джерел після завершення грантового циклу [11].

Зазначимо важливість використання інтегрованих підходів. Зокрема, мова про комбінування інструментів і прикладні кейси. Найбільш дієвими є комбіновані моделі, де місцеві доходи, запозичення, ДПП і гранти використовуються як частини єдиної фінансової стратегії. Прикладні кейси українських міст демонструють, що комбіноване використання муніципальних облігацій для заліку власних коштів, ДПП для управління об'єктами та грантове співфінансування для підготовки технічної документації дозволяє реалізовувати проєкти з нижчими ризиками та привабливішими умовами для інвесторів. Ключовим елементом є створення прозорої фінансової моделі проєкту з визначеними джерелами платежів і механізмами захисту приватного інвестора [9].

Далі зупинимось на основних ризиках формування фінансового забезпечення. Варто погодитись з відомим вченим, який вважає, що основними системними ризиками при формуванні фінансової бази в умовах економічної невизначеності є фіскальна диспропорція між територіями, що знижує потенціал малих громад; надмірне боргове навантаження за відсутності чіткої стратегії обслуговування боргу; низька проєктна готовність і неякісна ТЕО інвестиційних проєктів; нормативна невизначеність щодо ДПП і забезпечення гарантій інвесторам; слабка інституційна спроможність у сфері управління активами та цифровізації фінансів; тимчасовість і непередбачуваність грантових потоків, що створює ризик залежності від зовнішнього фінансування. Ці ризики взаємопов'язані й послаблюють здатність громад до довгострокового планування і реагування на шоки [10].



Формування стійкої фінансової бази громад – це не лише технічне питання мобілізації ресурсів, але й процес зміцнення інституційної спроможності, підвищення прозорості та встановлення відповідних правил гри для ринкових гравців. Комплексна середньострокова стратегія з чіткими КРІ, інституційною підтримкою проектною підготовки та механізмами управління ризиками дозволить громадам перетворити тимчасові фінансові інструменти на стійкі джерела розвитку, зменшуючи залежність від непередбачуваних трансфертів і грантів [8].

В умовах реформи місцевого самоврядування в Україні територіальні громади отримали більший обсяг повноважень та відповідальності, що створило як нові можливості, так і значні виклики.

На нашу думку, формування фінансового забезпечення органів місцевого самоврядування є головним чинником забезпечення фінансової автономії та розвитку територіальної громади в умовах економічної невизначеності. Проте в процесі формування фінансового забезпечення органів місцевого самоврядування можна виділити низку проблем, які суттєво стримують розвиток громади.

Охарактеризуємо проблеми фінансового забезпечення органів місцевого самоврядування наступним чином:

1. Однією з найгостріших проблем у формуванні фінансового забезпечення органів місцевого самоврядування є значний дисбаланс у розподілі фінансових ресурсів. Розташування громади, її доступ до економічно активних підприємств, демографічна ситуація та рівень урбанізації безпосередньо впливають на рівень її доходів [12].

2. Залежність від державних трансфертів. Багато територіальних громад, особливо сільські та об'єднані територіальні громади (ОТГ), не можуть самостійно забезпечити повноцінне функціонування своїх бюджетів через обмежені фінансові ресурси. У цьому контексті державні трансферти, такі як дотації вирівнювання, субвенції та інші види фінансової допомоги, відіграють критично важливу роль. Однак така система формує залежність громад від державної підтримки [13].

3. Слабкий розвиток місцевого самоврядування. Ефективне управління фінансовими ресурсами вимагає наявності компетентного персоналу, здатного приймати зважені рішення. Однак, у багатьох громадах існує значна проблема кадрового дефіциту. Особливо це стосується сільських громад, де керівні посади нерідко обіймають люди без потрібної кваліфікації або досвіду у сфері місцевих фінансів [14].

4. Недостатній рівень залучення інвестицій. Залучення інвестицій є важливим інструментом для розвитку громад, проте його рівень залишається низьким. Пов'язано це з відсутністю належної промоції громад, слабким розвитком інфраструктури та недостатньо розвиненим бізнес-середовищем.

5. Проблеми з адмініструванням місцевих податків і зборів. Місцеві податки та збори є важливим джерелом доходів органів місцевого самоврядування, однак їх адміністрування стикається з труднощами.

Перспективи розвитку територіальних громад базуються на впровадженні сучасних підходів до управління, стратегічному плануванні, залученні зовнішніх ресурсів, розвитку інфраструктури та модернізації існуючих процесів [3].

Ці напрями є ключовими для зміцнення фінансової спроможності громад і забезпечення їх сталого розвитку.

1. Розширення податкової бази є інструментом для збільшення доходів територіальних громад, воно включає вдосконалення механізмів адміністрування місцевих податків і зборів, зокрема податку на майно, земельного податку та єдиного податку. Для цього громадам слід реалізовувати програми підтримки малого та середнього бізнесу, що стимулюють розвиток підприємницької діяльності. Наприклад, громади можуть створювати бізнес-інкубатори, надавати мікрокредити та проводити тренінги для підприємців [15].

2. Застосування переваг реформи місцевого самоврядування. Децентралізація відкрила для громад нові можливості управління фінансами, але їх реалізація вимагає системного підходу. Громадам доцільно використовувати свої повноваження для самостійного прийняття рішень щодо формування та розподілу бюджетів, спрямовуючи ресурси на стратегічні пріоритети.

3. Залучення інвесторів. Для їх залучення громади мають створити сприятливий інвестиційний клімат, який включає надання пільг, спрощення процедур для інвесторів, розробку інвестиційних паспортів громади. Важливим напрямом є участь у міжнародних грантових програмах і співпраця з міжнародними фінансовими організаціями.

4. Цифровізація є перспективним напрямом для оптимізації управління фінансами громади. Використання сучасних інформаційних систем дозволяє автоматизувати процеси складання бюджету, контролювати надходження податків і зборів, а також забезпечувати прозорість витрат.

5. Середньострокове стратегічне планування є ключовим інструментом для реалізації перспектив розвитку громади. Розробка стратегій має враховувати як наявні ресурси громади, так і її потенційні конкурентні переваги.



6. Перспективним напрямом є підвищення кваліфікації працівників органів місцевого самоврядування, зокрема у питаннях бюджетування, інвестиційного планування та фінансового моніторингу.

7. Державно-приватне партнерство є перспективним інструментом для реалізації масштабних проєктів, таких як будівництво доріг, шкіл, лікарень або оновлення інфраструктури. Цей механізм дозволяє громадам отримувати доступ до приватного капіталу та знижувати фінансове навантаження на бюджет. Територіальні громади можуть залучати приватних партнерів для створення сучасних інфраструктурних об'єктів, зокрема у сферах енергетики, водопостачання або управління відходами. Успішна реалізація таких проєктів підвищує якість життя мешканців і сприяє зростанню економічної активності.

8. Екологічні та енергоефективні проєкти. В умовах економічної невизначеності екологічна складова відіграє важливу роль у розвитку територіальних громад. Інвестування у відновлювані джерела енергії, модернізацію систем освітлення, утеплення будівель та зменшення використання ресурсів може значно знизити витрати громади. Такі ініціативи часто підтримуються міжнародними організаціями, що дозволяє залучити грантові кошти для реалізації відповідних проєктів.

Деталізований аналіз проблем та перспектив фінансового забезпечення органів місцевого самоврядування дає змогу краще усвідомити масштаби викликів і можливостей, що постають перед органами місцевого самоврядування в умовах сучасних реалій. Становлення фінансової автономії громад є умовою для забезпечення їхнього сталого розвитку, особливо на тлі впровадження реформи децентралізації в Україні. Визначення основних проблем, таких як нерівномірний розподіл ресурсів, низький рівень інвестиційної активності та недостатня ефективність адміністрування податків, дозволяє зрозуміти, які фактори найбільше обмежують фінансову спроможність громад [1].

В умовах економічної невизначеності відсутність належного розподілу фінансових ресурсів між громадами та слабкий розвиток місцевого самоврядування значно ускладнюють реалізацію реформ. Водночас активізація управлінської діяльності, підвищення прозорості бюджетного процесу та стратегічне планування можуть стати дієвими інструментами для посилення фінансової спроможності територіальних громад.

Висновки. Підсумовуючи усе вищезазначене, можна стверджувати, що формування ефективної фінансової бази органів місцевого самоврядування є чинником успішної реалізації політики децентралізації. Поєднання традиційних фінансових інструментів із сучасними підходами, включаючи муніципальні запозичення, державно-приватні партнерства, міжнародне фінансування та цифрові технології управління, створює умови для підвищення фінансової незалежності громад, стимулює економічний розвиток та зміцнює основи місцевої демократії. Водночас для повноцінного використання цих можливостей потрібні системні законодавчі, інституційні та організаційні зміни, що дозволять забезпечити фінансову спроможність і стійкість територіальних громад у довгостроковій перспективі.

У умовах економічної невизначеності та демократизації суспільства, акцент уваги природно зміщується на роль та ефективність органів місцевого самоврядування в контексті розвитку територіальних громад. Перед ними стоїть завдання не лише управління ресурсами, але й вирішення важливих соціально-економічних завдань, які безпосередньо впливають на якість життя мешканців. У цьому контексті фінансове забезпечення територіальної громади виявляється не тільки як об'єктивна сукупність ресурсів, але і як важливий інструмент для реалізації стратегічних цілей розвитку території.

Література:

1. Нечипоренко, А.В., Юрах, Ю.С. (2020). Аналіз фінансового потенціалу територіальних громад в Україні. *Збірник наукових праць Державного податкового університету*, 1–2, 271–284. DOI: 10.33244/2617-5940.1-2.2020.271-284

Nechyporenko, A. V., Yurakh, Yu. S. (2020). Analiz finansovoho potentsialu terytorial'nykh hromad v Ukraini [Analysis of the financial potential of territorial communities in Ukraine]. *Zbirnyk naukovykh prats' Derzhavnoho podatkovoho universytetu* [Collection of scientific papers of the State Tax University], 1–2, 271–284. DOI: 10.33244/2617-5940.1-2.2020.271-284 [in Ukrainian].

2. Патицька, Х.О. (2019). *Фінансово-економічний потенціал територіальних громад: механізми функціонування та активізації*: монографія. ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М. І. Долишнього НАН України». Львів, 209.

Patytska, Kh. O. (2019). *Finansovo-ekonomichnyi potentsial terytorial'nykh hromad: mekhanizmy funktsionuvannia ta aktyvizatsii*: monohrafiia [Financial and economic potential of territorial communities: mechanisms of functioning and activation: monograph]. Lviv: Dolishniy Institute of Regional Research of NAS of Ukraine, 209. [in Ukrainian].

3. Ігнатенко, Р.В. (2021). Фінансовий потенціал об'єднаних територіальних громад: шлях до збільшення. *Науковий вісник Одеського національного економічного університету*, 1–2, 37–45.

Ihnatenko, R. V. (2021). Finansovy potentsial ob'iednanykh terytorial'nykh hromad: shliakh do zbil'shennia [Financial potential of united territorial communities: The way to increase]. *Naukovyi visnyk Odes'koho natsional'noho*



ekonomichnoho universytetu [Scientific Bulletin of the Odessa National Economic University], (1–2), 37–45. [in Ukrainian].

4. Мунько, А. Ю. (2022). Політика фінансової безпеки територіальних громад: розробка, реалізація, оцінювання. *Таврійський науковий вісник. Серія: Публічне управління та адміністрування*, 1, 66–72. DOI: <https://doi.org/10.32851/tnv-pub.2022.1.9>

Mun'ko, A. Yu. (2022). Polityka finansovoi bezpeky terytorial'nykh hromad: rozrobka, realizatsiia, otsiniuvannia [Financial security policy of territorial communities: Development, implementation, evaluation]. *Tavriyskyi naukovyi visnyk. Serii: Publichne upravlinnia ta administruvannia* [Tavria Scientific Bulletin. Series: Public Management and Administration], 1, 66–72. [in Ukrainian].

5. Ковальчук, І.П. (2021). *Муниципальні фінанси в умовах децентралізації*. Київ: Центр учбової літератури, 216.

Kovalchuk, I. P. (2021). *Munitsypal'ni finansy v umovakh detsentralizatsii* [Municipal finance under decentralization]. Київ: Tsentr uchbovoi literatury, 216. [in Ukrainian].

6. Дьяків, С.О. (2022). Цифровізація управління фінансами місцевого самоврядування. *Електронне урядування*, 3, 56–64.

D'iakiv, S. O. (2022). Tsyfrovizatsiia upravlinnia finansamy mistsevoho samovriaduvannia [Digitalization of local government finance management]. *Elektronne uriaduvannia*, 3, 56–64. [in Ukrainian].

7. Ставничий, В.О. (2022). Фінансова децентралізація та місцеві бюджети: сучасні тенденції. *Фінанси України*, 5, 12–24.

Stavnichyi, V. O. (2022). Finansova detsentralizatsiia ta mistsevi biudzhety: suchasni tendentsii [Financial decentralization and local budgets: Current trends]. *Finansy Ukrainy* [Finances of Ukraine], 5, 12–24. [in Ukrainian].

8. Бюджетний кодекс України. < <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17> > (2025, грудень, 07).

Biudzhetni kodeks Ukrainy [Budget Code of Ukraine] < <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17> > [in Ukrainian] (2025, December, 01).

9. Гончаренко, М.В. (2023). Інструменти фінансового забезпечення територіальних громад. *Економіка і держава*, 6, 33–42.

Honcharenko, M. V. (2023). Instrumenty finansovoho zabezpechennia terytorial'nykh hromad [Instruments of financial support for territorial communities]. *Ekonomika i derzhava* [Economy and the state], 6, 33–42. [in Ukrainian].

10. OECD. Fiscal Decentralisation and Local Finance. URL: <<https://www.oecd.org/regional/regional-policy/fiscal-decentralisation-and-local-finance.html>> [in English]. (2025, December, 01).

11. World Bank. Decentralization and Local Governance resources. URL: <<https://www.worldbank.org/en/topic/governance/brief/decentralization>> [in English]. (2025, December, 07).

12. Ситник, Н. С., Сташишин, А. В., Західна, О. Р. та ін. (2019). *Фінанси об'єднаних територіальних громад: навч. посіб.* Львів, 536.

Sytnyk, N. S., Stasyshyn, A. V., Zakhidna, O. R., et al. (2019). *Finansy ob'iednanykh terytorial'nykh hromad: navch. posib.* [Finance of united territorial communities: teaching aid]. Lviv, 536. [in Ukrainian].

13. Мунько, А. Ю. (2016). Місцеві фінанси: розвиток теоретичних основ. *Ефективність державного управління*, 1/2 (46/47), 84–91.

Mun'ko, A. Yu. (2016). Mistsevi finansy: rozvytok teoretychnykh osnov [Local finance: Development of theoretical foundations]. *Efektivnist' derzhavnoho upravlinnia* [Efficiency of public administration], 1/2(46/47), 84–91. [in Ukrainian].

14. Кужелев, М. О., Плахотнюк, В. В. (2018). Формування місцевих бюджетів в умовах бюджетної децентралізації. *Економічний вісник університету*, 36 (1), 302–312.

Kuzhelev, M. O., & Plakhotniuk, V. V. (2018). Formuvannia mistsevykh biudzhativ v umovakh biudzhetnoi detsentralizatsii [Formation of local budgets under budget decentralization]. *Ekonomichniy visnyk universytetu* [University Economic Bulletin], 36 (1), 302–312. [in Ukrainian].

15. Лисяк, Л. В., Биков, Б. Д., Кушнір, А. І. (2020). Зміцнення фінансового потенціалу об'єднаних територіальних громад в умовах бюджетної децентралізації. *Науковий погляд: економіка та управління*, 4. (70), 84–89. DOI: <https://doi.org/10.32836/2521-666X/2020-70-14>

Lysiak, L. V., Bykov, B. D., & Kushnir, A. I. (2020). Zmitsnennia finansovoho potentsialu ob'iednanykh terytorial'nykh hromad v umovakh biudzhetnoi detsentralizatsii [Strengthening the financial potential of united territorial communities under budget decentralization]. *Naukovyi pohliad: ekonomika ta upravlinnia* [Scientific view: economics and management], 4 (70), 84–89. DOI: <https://doi.org/10.32836/2521-666X/2020-70-14> [in Ukrainian].